

Verdaguer, una petita biografia

Núria Munné Bladé

Jacint Verdaguer i Santaló va néixer a Folgueroles, un petit poble de la plana de Vic, el 17 de maig de 1845. Era el tercer de vuit fills, dels quals només van sobreviure el germà gran, l'hereu Miquel, en Jacint i la Francisca, dos anys més jove que el poeta. Tant el pare, en Josep Verdaguer i Ordeix, pagès i picapedrer procedent de Tavèrnoles, com la mare, Josepa Santaló i Planas, del mateix poble de Folgueroles, eren de procedència molt modesta, gent senzilla i devota, però instruïda. Un origen humil a què els biògrafs fan referència quan volen destacar el geni literari del poeta de Folgueroles. Seria, però, un error d'imaginar-lo en una infància miserable i il·letrada ja que, per exemple, va ser la seva mare la que el va iniciar en la lectura de llibres piadosos, com ell mateix explicava ja de gran.

Poc abans de néixer, el 13 de novembre de 1844, va morir el seu germà Jaume. Aquest fet li va condicionar notablement la vida, ja abans de venir al món. D'una banda, en la Catalunya rural de l'època, el fet d'esdevenir el segon fill baró de la família el feia amb tots els números per acabar de capellà; de l'altra, sembla que la seva mare, dona d'un elevat sentiment religiós, va oferir-lo a Déu si l'arribava a veure créixer.

Sigui com sigui, amb tan sols cinc anys, Verdaguer va començar a anar a l'escola del poble. Quan en sortia, eixerit i trapella, corria amunt i avall pels carrers de Folgueroles amb els seus companys. I en aquestes estones, encuriós per tot allò que l'envoltava, s'aturava per escoltar les històries antigues i les cançons que la gent gran li cantava. Així, va anar passant la infantesa sense gaires sobresalts i, malgrat que la mort de la seva germana de cinc anys el va colpir quan encara era molt jove, dolços records van anar sedimentant en la seva vida interior fins a forjar un veritable tresor per a la seva inspiració.

Quan Verdaguer va fer els deu anys, durant el curs 1855-56, va ingressar al seminari de Vic per continuar els seus estudis. Per a un nen amb els seus recursos el seminari era l'única possibilitat de rebre formació. La mare, sense oblidar la prometença que havia fet en néixer el seu fill, el va enviar a Vic amb la idea que en sortís capellà. Estudiar al seminari li suposava haver de caminar l'hora que separa Folgueroles de Vic a l'anada i a la tornada, i dinar a Vic mateix en una casa on li escalfaven la vianda que ell duia. Dels quinze anys de seminari, els vuit primers els va passar d'aquesta manera i, a partir del curs 1863-64, va residir, com era costum a l'època, en una masia propera a la capital osonenca. A can Tona, a l'actual Calldetenes, hi va viure fins al 1871 fent de mosso i mestre de minyons a canvi de la seva manutenció.

Verdaguer no era un alumne gaire brillant al seminari. Els estudis dels primers anys li agradaven poc, i sovint superava les assignatures amb penes i treballs. Només una li va resultar un vertader plaer: retòrica i poètica, que li va servir per afrontar els grans clàssics de la literatura occidental. La poesia li esqueia i, al seminari, Verdaguer va despuntar escrivint poemes breus d'estil vallfogonesc, amb solament quinze anys. En llegir-los, el seu amic Jaume Collell ja intuïa el geni que s'amagava rere l'aspecte rústec i pagesívol del poeta. Són d'aquesta època composicions de caràcter amatori que coneixem sota els epígrafs *Jovenívoles* i *Amors d'en Jordi i na Guideta*, a més d'obres com *Ausona en la festa de Sant Miquel dels Sants* i *Dos màrtirs de ma pàtria, o sia Llucià i Marcià*, primera obra important, que va publicar el 1865, i tot un recull de

narracions autobiogràfiques que van quedar inèdites fins al 1958, quan Josep M. Casacuberta va recopilar, juntament amb altres proses de temes diversos, sota el títol *Escrits inèdits de J.V.* Totes aquestes són composicions que Verdaguer firmava sovint sota el pseudònim *Un fadrí de muntanya*. És així, doncs, com, mig pagès mig seminarista, va començar a créixer com a poeta.

Ambiciós i amb empena, a Verdaguer no li va costar gens conquerir l'ambient literari vigatà, al qual havia accedit gràcies a Collell. Ja no es podia aturar i li calia vèncer en la plataforma barcelonina. El 1865 es va presentar als Jocs Florals, restablerts el 1859, i va guanyar un premi especial per la poesia *Els minyons d'En Veciana* i un accèssit a l'Englantina per *A la mort d'En Rafel de Casanova*. Un èxit rotund. Verdaguer va entusiasmar el públic que hi havia a la sala del Consell de Cent de l'Ajuntament de Barcelona -on se celebrava la festa- en presentar-s'hi mudat, vestit amb vellut, faixa i barretina. Des d'aleshores, el poeta va explicar l'inici de la seva vocació literària com una experiència poètica, quasi mística, sempre en contacte amb la natura. Per això, els poemes que hi fan referència, com ara *L'Arpa*, expliquen d'aquesta manera el seu trasbals interior:

*y entre'l floreig d'estrelles que naxien
del vespre hermós entre les fosques ales,
com aurora divina que'm somreya
vegí en lo cel la Musa Catalana.*

L'estiu d'aquell mateix 1865, Verdaguer començava a estar tip de tantes cançons i corrandes com havia escrit i va decidir iniciar una empresa de debò: una composició de caràcter èpic que tractés la llegenda de l'enfonsament de l'Atlàntida. Sabem del cert que aquest tema mitològic l'havia interessat des de sempre, des de les primeres lectures de les epopeies gregues en què un heroi travessava mars i continents a la recerca d'aventures amb éssers monstruosos i increïbles. Es conserva una carta en què Verdaguer explica, per exemple, com un dia, al seminari, probablement durant el curs 1857-58, un dels catedràtics els va llegir un capítol de l'obra de P. Juan Eusebio de Nieremberg *De la diferencia entre lo temporal y eterno, crisol de desengaños* (llib. II, cap. VII), en el qual es descriu la destrucció del continent de l'Atlàntida per castigar els pecats dels seus habitants. Cal suposar que la imaginació que Verdaguer va abocar al quadre devia ser extraordinària i, tan sensible com era, devia sortir realment espaiat de l'aula. Aquella impressió mai més no va oblidar-la, va quedar allí, a la seva ment, esperant el moment de compondre l'obra cabdal de la seva carrera literària: *L'Atlàntida*. A més d'aquest episodi tan important, cal comptar amb la influència que van tenir en ell obres com l'*Odissea* d'Homer (llibre que el jove estudiant va aconseguir gràcies a una juguesca curiosa amb els seus companys: aquell qui pogués travessar saltant amb els peus descalços un camp de rostolls s'enduria el duro que entre tots havien reunit) o l'*Eneida* de Virgili, a més del *Timeu* de Plató i d'"aquelles antigues cròniques de Catalunya i d'Espanya" entre les quals hi havia la d'en Jeroni Pujades i les que li havien explicat oralment. Tot plegat conformava un magma que bullia dins seu i que esperava convertir-se en material poètic.

Estudiant els clàssics, Verdaguer va adonar-se que la literatura catalana no disposava de cap text èpic de gran envergadura i, inquietat per les idees de Chateaubriand, es va proposar construir *L'Atlàntida* per suplir, així, aquesta mancança, va lligar el mite de l'enfonsament amb l'origen de l'Amèrica cristiana, cosa que li va permetre unir aquelles dues temàtiques tan seves: la fe i la pàtria. D'aquesta manera, la llegenda pagana, que ell va adoptar i refondre a pler, li havia estat útil per donar al poema l'exemplaritat religiosa que ell buscava. Tot plegat, doncs, va servir per encetar una obra que se li va

allargar vint anys i que li va costar, tal com ell deia una mica dramàticament, "més que no pas si l'hagués regada amb sang de les meves venes".

Durant aquests temps, l'obra va passar per diverses etapes fins a mostrar el perfil definitiu. L'any 1866, va iniciar, animat pels quatre accèssits aconseguits als Jocs Florals d'aquell any, el poema *Colom*, una composició llarga i ambiciosa que més tard va abandonar per centrar-se en *L'Atlàntida enfonsada*. Dos anys després, el 1868, va presentar el poema *L'Atlàntida enfonsada* i *Espanya naixent de ses ruïnes* al certamen floral. L'any anterior, el poeta havia donat per acabat el poema i en va enviar una còpia a Milà i Fontanals esperant la seva aprovació. Milà va encoratjar del tot Verdagner: la impressió que va treure del poema era molt bona i tan sols hi afegia algunes acotacions marginals per animar l'autor a retocar-ne alguns passatges. La il·lusió del poeta es va veure ràpidament escapçada en no rebre cap mena de consideració per part dels membres del consistori.

El poema era massa feixuc i recargolat i no va entusiasmar ningú. L'autor no va saber encaixar la derrota i va determinar no assistir als actes festius dels Jocs Florals de Barcelona d'aquell any.

Ara bé, per sort, el poeta no va estalviar els esforços i va decidir refondre allò que ell considerava un excel·lent material poètic per presentar, nou anys més tard, la versió definitiva de *L'Atlàntida*. L'obra era la revelació d'una força creadora genial i, malgrat les crítiques, havia estat concebuda en la solitud de la plana de Vic, en plena adolescència i sense haver vist mai la mar, que és, en realitat, el gran escenari del poema. Ho va dir Manuel de Montoliu: "*L'Atlàntida* no és filla de cap imitació ni de cap influència. És íntegrament fruit del geni del poeta (...)".

Durant aquell període, el poeta va viure memorables episodis biogràfics com el discurs pronunciat a la font del Desmai en l'acte d'inauguració de L'Esbart de Vic (1867), la coneixença del celebrat Frederic Mistral a l'Ateneu Barcelonès i l'ordenació de prevere el 24 de setembre de 1870. Poc temps després d'haver cantat la primera missa a l'ermita de Sant Jordi de Puig ses Lloses, prop de Folgueroles, va ser ordenat vicari de Vinyoles d'Orís per un període de dos anys, temps que va aprofitar per escriure obres de caràcter eminentment religiós: *Plor de tórtora* (premi Viola d'Or i d'Argent als Jocs Florals del 1873) i *Passió de Nostre Senyor Jesucrist*.

L'excés de feina, però, li va provocar una estranya malaltia. Els metges de Barcelona li van diagnosticar una anèmia cerebral inguarible i li van recomanar aires de mar. Buscant un remei, va anar a parar a la Companyia Transatlàntica d'Antoni López, el primer marquès de Comillas, gràcies a la qual va poder viatjar cap a Amèrica i veure, per primer cop, aquella mar que tantes vegades havia somiat. Abans d'embarcar-se, a més, encara va poder rebre el segon premi ordinari dels Jocs Florals per la composició *Sant Francesc s'hi moria* (1874).

Després de dos anys de viatges continuats Barcelona-l'Havana, refet de salut i amb *L'Atlàntida* sota el braç, Verdagner ja no té gaire interès per renovar les seves estades als vaixells de la companyia. Vol establir-se allí on l'èxit pot fer-li costat i per això no vol tornar a ocupar un càrrec sacerdotal a les terres rurals d'Osona. La Barcelona d'aquells anys, segona pàtria de Verdagner, era el marc idoni per dur a terme els seus propòsits. Just en aquell moment, el marquès de Comillas buscava un capellà perquè digués una missa diària en nom del seu fill gran, que havia mort mesos abans. Verdagner va ser presentat davant d'Antoni López i ben aviat es va instal·lar com a capellà i almoïner particular al palau que el marquès tenia al carrer Portaferri de Barcelona.

L'estada al palau va coincidir amb l'època més estable i feliç del poeta. L'extraordinari èxit de *L'Atlàntida* al certamen barceloní, el 6 de maig de 1877, semblava que no es podia acabar mai, i el prestigi va augmentar quan es va publicar *Idil·lis i cants místics* (1879). L'obra ha estat sovint molt valorada, fins i tot més que *L'Atlàntida*, per crítics tan il·lustres com Menéndez y Pelayo. Certament, és una peça cabdal. El poeta hi reflecteix un etern sentiment d'enyorança propi de la mística universal: l'ànima se sent allunyada de la Glòria, d'aquell cel cristià on abans residia, i desitja tornar-hi. El mèrit de la composició verdagueriana és que alterna característiques de la poesia culta i religiosa amb tòpics i formes de la literatura popular, com ara les corrandes. Tot plegat permet a Verdguer descriure la seva recerca personal de Déu. Així mateix, completen la seva producció dels anys vuitanta peces com ara *Cançons de Montserrat* i *Llegendes de Montserrat* (1880); *Càntic al desposori de don Claudi López i donya Maria Gayón* (1881); *Lo somni de Sant Joan* (1882); *Col·lecció de càntics religiosos per al poble* (1882); *A Barcelona* (1883) -oda que li va permetre d'aconseguir un premi extraordinari als Jocs Florals i una consegüent tirada especial de cent mil exemplars per a les escoles, gràcies a la col·laboració de l'Ajuntament de la ciutat-; *Caritat* (1885); *Canigó. Llegenda pirenaica del temps de la Reconquesta* (1886); *Excursions i viatges* (1887) i *Pàtria* (1888).

D'aquestes, *Canigó* va ser l'obra més celebrada per tothom. Publicada l'any 1886 -tot i que va aparèixer a les darreries del 1885-, la composició és, d'una banda, la culminació dels esforços que Verdguer havia anat fent per compondre el gran poema èpic de la nostra literatura i, de l'altra, la mostra literària de les inquietuds polítiques, civils i religioses d'una època. Verdguer barreja, "dormint en mon somni nou", gestes històriques amb personatges fabulosos i llegendaris, per crear la història fantàstica de *Gentil i de la fada Flordeneu*, una història que havia d'explicar els orígens mítics de Catalunya. L'empresa el va portar a la recerca d'informació geogràfica, folklòrica i lingüística de les terres més septentrionals del Principat durant quatre anys. I el resultat és potser el seu poema de més volada, amb l'afegit que va propiciar la restauració dels monestirs de Santa Maria de Ripoll i de Sant Martí del Canigó gràcies a l'empenta del bisbe de Vic, Josep Morgades, i del de Perpinyà-Elna, Juli Caselade. Durant el dinar de la festa per la col·locació de la primera pedra de la restauració del monestir de Ripoll, mossèn Cinto va rebre el reconeixement popular més gran a què pot aspirar un poeta. El doctor Morgades el va coronar amb una branca de llorer entreteixit i collit de l'hort de la rectoria de Vinyoles mentre deia greument: "Jo us coronó en nom de Catalunya".

A aquella gloriosa corona, però, no li van trigar gaire a créixer espines. De mica en mica, va anar quedant enrere la presidència als Jocs Florals de Barcelona (1881), la celebració multitudinària de les festes del mil·lenari de Montserrat -que tants èxits havia proporcionat al poeta-, els temps en què Verdguer va renunciar a ocupar la canongia de la seu de Barcelona... i tants d'altres moments que havien consolidat el seu encimbellament. El viatge a Terra Santa, l'any 1886, no va ser una més de les sortides que feia Verdguer arreu del món mentre vivia a la casa Comillas. L'empremta que el viatge va deixar en el poeta va coincidir amb els primers símptomes del que va ser una crisi espiritual. D'una banda, les obres a les quals va donar peu el viatge marcaven un primer gir en la trajectòria literària del poeta: *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa* (1889) i *La trilogia de Jesús infant: Nazaret* (1890), *Bethlem* (1891) i *La fugida d'Egipte* (1893). De l'altra, el desig de dur una vida sacerdotal més propera a l'exemple personal de Crist el va portar a dedicar-se exclusivament a la caritat. El poeta va sentir una conversió interior. Res del que havia viscut fins llavors l'entusiasmava, i, fins i tot, va arribar a dir al seu amic Col·lell, l'estiu d'aquell mateix any: "Ací en la soledat he vist passar d'un a un els meus quaranta i de tots estic avergonyit". Durant tota la seva vida havia dedicat més esforços per ser un bon poeta que un bon capellà, mentre a fora, a l'altra banda de les parets del palau, la pobresa dels obrers i dels marginats semblava

quedar mig oblidada pel creixement de la Barcelona industrial. Els remordiments el van dur a assistir malalts, orfes i pobres sense feina. Els diners que el marquès destinava a l'almoïna eren cada vegada més insuficients, i mossèn Cinto fins i tot va arribar a endeutar-se. A més, el fet de conèixer la família Duran i d'assistir a les sessions d'exorcismes al costat del pare Piñol no el va beneficiar, ans al contrari.

Probablement tot buscant respostes a les nombroses injustícies amb què topava, l'any 1888 va entrar en contacte amb un grup d'exorcistes i de visionaris que lluitaven per apartar Lluçifer d'ànimes innocents. Les doctrines exorcístiques semblava que, per fi, podrien donar una explicació a la presència del mal en el món. Malgrat que aquestes pràctiques fossin oficials a l'Església del papa Lleó XIII, el bisbe de Barcelona, el doctor Català, va manar a Verdagner i al seu cosí mossèn Güell que n'aturessin l'execució. Verdagner, de mala gana i pensant que fins i tot el dimoni, en aquell instant, s'apoderava del bisbe, en va deixar la pràctica. Ningú, però, podia impedir-li mantenir contactes amb aquells vidents i fanàtics que ja s'havien convertit en els seus seguidors. Fins i tot, va arribar a introduir la família Duran, que havia promès protegir, al palau del marquès per tal que assistissin a les misses que Verdagner cantava. Aquell capellà carismàtic i estimat deixava de ser el que havia estat fins aleshores. Tot això, juntament amb l'actuació dels cercles propers a la figura del poeta, va provocar que l'hereu dels Comillas veiés amb mals ulls el seu comportament. El poeta començava a incomodar la vida de palau. Els marquesos, que entenien la fe de manera més *flexible*, es veien perjudicats per la reputació moral que arrossegava Verdagner. Aconsellats per les autoritats eclesiàstiques, els marquesos van decidir que calia prescindir dels seus serveis. El marquès va pactar amb el bisbe de Vic que l'any 1893 reclamaria Verdagner a la seva diòcesi, ben lluny d'aquelles amistats tèrboles. El bisbe Morgades volia establir el capellà en un asil de Vic, i Verdagner, alarmat, temia que el tanquessin per boig. Allò que semblava una bona solució sense rerefons de maldat va ser entès pel poeta com un atac personal incompreensible i la seva reacció no es va fer esperar.

Finalment, Verdagner va claudicar i va decidir, el maig de 1893, escollir la Gleba com a lloc de repòs. Tot i que es tornava a trobar en les terres que l'havien vist néixer, se sentia reclòs i retíngut. Durant els dos llargs anys que va passar al santuari de la Gleba, va seguir la línia de la poesia mística i religiosa, mostrant sovint traces d'afflicció i va escriure *Roser de tot l'any* (1894), *Veus del Bon Pastor* (1894) i *Sant Francesc* (1895). Ara bé, no va passar massa temps fins que Verdagner va decidir lluitar pel seu compte i desobeir el seu superior, el bisbe Morgades. Va baixar a Barcelona, on es va allotjar a casa de les Duran. Un cop allí, sense amics i amb molts enemics poderosos, va buscar suports. Davant d'això, el bisbe no va tenir, novament, gaire tacte a l'hora d'actuar, i va enviar la policia perquè detingués el poeta al seu domicili. L'intent va ser inútil, però Verdagner, que en aquell moment no era a casa, es veia fugitiu i acorralat. Cercant la comprensió pública, Mossèn Cinto va portar el cas als diaris i va publicar al *Noticiero Universal* els articles que es van recollir posteriorment sota l'epígraf *En defensa pròpia*. L'obra començava amb un "comunicat" adreçat "a la gent honrada de Barcelona" i havia de reunir la col·lecció d'articles publicats a la premsa de 1895 sota l'epígraf *Un sacerdot calumniat*. El mateix any es va compilar en format de llibre i en traducció castellana amb el títol complet *Mosén Jacinto Verdagner en defensa propia. Colección de cartas al Noticiero y a la Publicidad*. I anys després de la mort de l'autor, es va afegir, a més a més, la segona sèrie de 26 textos periodístics coneguts com *Un sacerdot perseguit*, que Verdagner havia publicat durant l'any 1867. D'aquesta manera, i amb la darrera part inclosa, apareixia, ja en català, *En defensa pròpia*. Els títols dels articles de la darrera sèrie ja demostra l'amargor i agressivitat amb què el poeta vivia el moment: *Llorers espinosos*, *Per què no se'm deixa dir missa?*, *La Calúmnia*, *Los bocins de la serp*, *Siti per fam*, *On és la caritat*, *Qui és l'al·lucinat?*, *Quin crim és lo meu?*, *De qui ve l'escàndol?*, *Els diners de Judas...* Verdagner hi

argumentava contra les acusacions de desobediència, al·lucinacions, malversació d'almoines que se li feien; en resum, doncs, un plec d'incomprensions i enveges. L'objectiu que Verdaguer perseguia amb els articles, considerats una joia periodística del segle XIX, era justificar-se amb la ploma, que era l'única arma que li quedava. Verdaguer mostrava així el seu fort temperament defensant-se fins a les últimes conseqüències.

El cas va provocar un gran daltabaix a Barcelona i de seguida va dividir la població en dos bàndols: d'una banda, els progressistes, els liberals i fins i tot els anticlericals, que anaven a favor del polèmic capellà; de l'altra, els conservadors, els clericals i, en general, la gent de dreta, que feien costat al bisbe i al marquès. Davant l'actitud obstinada del poeta i com a conseqüència immediata dels articles, el bisbe Morgades el va suspendre *a divinis* el 23 de juliol de 1895, és a dir, li va prendre el dret de dir missa i administrar els sagraments. La notícia va sumir el poeta en una gran pena, i el va portar a enllestir *Flors del Calvari* -obra que Verdaguer va iniciar estant a la Gleva i que va acabar el 1895, tot i que porta la data de publicació de 1896-. Així mateix, va publicar a Perpinyà *Lo sol de Penzellà*.

Amb el pas dels mesos, els ànims s'apaivaguen i, gràcies a les gestions de l'arquebisbe de Madrid, doctor Clos, i dels pares agustins d'El Escorial, li van ser restituïdes, el febrer de 1898, les llicències sacerdotals. El bisbe de Barcelona el va admetre a la seva diòcesi i el va destinar a l'església de Betlem, just davant del palau dels Comillas, a la cantonada del carrer del Carme. S'explica que Verdaguer ironitzava amb el cas i deia sovint: "Tant patir i al capdavall per passar d'una banda de Rambla a l'altra". Aquell mateix any, va morir el doctor Català, bisbe de Barcelona, i ocupà el seu lloc el bisbe Morgades, amb qui, finalment, sembla que Verdaguer s'havia reconciliat. El poeta va recuperar de nou l'activitat literària pública, va presidir certàmens, va fundar tres revistes (*L'Atlàntida* (1896), *La creu del Montseny* (1899) i *Lo pensament català* (1900)), va col·laborar en d'altres i va pronunciar discursos com el que l'any 1902 va fer en memòria de Rubió i Ors en la sessió inaugural de l'Acadèmia de les Bones Lletres. Llavors, però, va caure malalt de tuberculosi. Es va esforçar a continuar la producció literària amb delit, tot i que només va escriure algun poemeta breu que va afegir a *Aires del Montseny* (1901), *Flors de Maria* (1902) i *Al cel* (1903), obra que ja es publicà pòstumament. La sensació de veure la mort a prop l'estimulava a escriure, a reordenar papers i a preparar noves edicions de la seva obra fins que la ploma s'aturés. Malgrat els seus esforços, nombrosos manuscrits van haver d'esperar anys després de la seva mort per veure la llum. Les poesies i els textos en prosa inèdits es van publicar a la fi, i l'obra ja coneguda es va anar reeditant. Entre els escrits inèdits, cal destacar *La mellor corona* (1903) -recull de poesies de diverses èpoques-, *Eucarístiques* (1904) -compilació de peces adreçades a l'Eucaristia-, *Rondalles* (1905) -aquesta obra comprèn un plec de rondalles que Verdaguer va anar recollint al llarg de la seva vida, però que no va poder enllestir-, *Discursos* (1905) -l'obra ve acompanyada d'un pròleg de Maragall i està formada pels discursos que el poeta va fer en nombrosos actes públics-, *Folklore* (1907), Pròleg del *Llibre d'Amic e d'Amat* de Ramon Llull (1908), *Els pobres. Els sants* (1908) -recull de poesies que l'autor tenia a mig fer-, i *Barcelonines* (1925) -l'obra duu un títol provisional i està formada per poemes diversos que l'editor va escollir i que supleixen l'obra en vers i en prosa de Verdaguer *Barcelona*-. A més, l'amic i col·laborador del poeta Francesc Matheu, per encàrrec del mateix Verdaguer, va iniciar l'any 1914 la recopilació de les seves *Obres completes*. L'edició, d'abast popular, va tenir una gran acceptació i, gràcies al rigor professional de Matheu i al fet d'haver afegit manuscrits que el públic desconeixia, l'obra és força fiable i encara avui conserva tota la seva validesa pels verdagueristes. Malalt, el primer d'abril Verdaguer va haver de fer llit. La premsa es va fer ressò del seu estat de salut i de les penúries econòmiques que passava. Com a resposta, el públic va tornar a interessar-se per ell i li van començar a ploure ajudes de tota mena.

El poeta va acceptar només la del senyor Ramon Miralles, exalcalde de Sarrià, i es va traslladar a la finca Vil·la Joana de Vallvidrera. Després d'una revifalla esperançadora, Verdaguer moria el 10 de juny de 1902. Només la mort va retornar-li l'èxit esplendorós dels millors temps. Es va condicionar el Saló del Consell Cent com a capella ardent. Aquell espai, que havia viscut els primers èxits de Verdaguer en els Jocs Florals, tancava aleshores, simbòlicament, tot un cicle vital. L'enterrament a Montjuïc, que es va fer el dia 13, va ser d'allò més apoteòsic. Ni les autoritats eclesiàstiques ni les civils no van poder superar la manifestació de dol popular, tres-centes mil persones acompanyaven a peu el cadàver de Verdaguer fins a arribar al turó del cementiri on va ser enterrat, entre Barcelona i la mar, sota un llorer i al peu d'un ginestar florit. S'encetava així un interminable camí d'elogis, homenatges i condecoracions que cent anys després encara duren.

Núria Munné Bladé
AVUI, 23.04.2002